Első évfolyam. Brassó, 1890. október 15. 15-ik szám.

KÖNYVTÁR SZEGED

ISKOLA ÉS SZÜLŐHÁZ.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI KÖZLÖNY

SZÜLŐK, TANÍTÓK ÉS A NEVELÉSÜGY BARÁTAI SZÁMÁRA.

Bede Dániel, Bournáz Ernő, Killyéni Endre, Mally Nándor, Méhely Lajos Spaller József közreműködésével

SZERKESZTI:

JÓZSA MIHÁLY.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Előfizetési ára:

Egész évre 2 frt., félévre 1 frt., negyedévre 50 kr.

A lap szellemi részét illető közlemények és reclamatiók, valamint az előfizetési pénzek és hirdetések s ezek díjai **Józsa Mihály** szerkesztőhez (Brassó, Bolonya, Kút-utcza 1. sz. a.) küldendők.

BRASSÓ,

ALEXI KÖNYVNYOMDÁJA.

1890.

TARTALOM.

A jóindulat a nevelésben. *Zajzon Dénestől.* (Vége.)

Az iskolai növendékek erkölcsi magaviseletének helyes megbírálása. (*Lederer Ábrahám* után.)

Tárcza. Emlékezés Stauffer Adolfra. *Trájtler Károlytól.*

Egyesületi élet. I. A »brassómegyei hiv. tanítótestület« »központi választmányá«-nak ülése. II. Meghívás.

Irodalom. *Almásy János:* »Magyar közmondások gyűjteménye.« — *Ember János:* »Pápaszem nélkül.«

Vegyesek.

Első évfolyam. Brassó, 1890. október 15. 15-ik szám.

ISKOLA ÉS SZÜLŐHÁZ.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI KÖZLÖNY
SZÜLŐK, TANÍTÓK ÉS A NEVELÉSÜGY BARÁTAI SZÁMÁRA.

Bede Dániel, Bournáz Ernő, Killyéni Endre, Mally Nándor, Méhely Lajos és Spaller József közreműködésével szerkeszti:
JÓZSA MIHÁLY.

Megjelenik e lap minden hó 1-én és 15-én egy ív terjedelemben.

Előfizetési ára:

Egész évre . . . . . 2 frt. — kr.
Félévre . . . . . 1 frt. — kr.
Negyedévre . . . . . — frt. 50 kr.

Kéziratok nem küldetnek vissza; bérmentetlen levelek nem fogadtatnak el.

A lap szellemi részét illető közlemények és reclamatiók, valamint az előfizetési pénzek s ezek díjai Józsa Mihály szerkesztőhez (Brassó, Bolonya kút-utcza 1. sz a.) küldendők.

Hirdetési díjak:

A boríték egy egész oldala 4 frt., féloldal 2 frt. negyed oldal 1 frt., nyolczad oldal 50 kr. Bélyegdíj mindenkor 30 kr.

Többszöri hirdetéseknél kedvezmény adatik.

A jóindulat a nevelésben.

(Vége.)

A jó példák és az okos úton haladó szoktatás kétségkívül sokat tehetnek a jóakarat fejlesztésére; de azért nem mindent. Ép azért a nevelésnek ezeknél nem lehet megállapodni, hanem föl kell használni a többi eszközöket is, a melyekkel a czélt megközelítheti, avagy épen el is érheti. Lássuk ezeket.

Első szabályúl mindjárt kitűzhetjük, hogy a nevelő ébreszszen vágyat s hajlamot a jóindulat gyakorlására, ápolja a gyermekben a mások iránti rokonszenvet és az emberbaráti érzelmeket. A gyermek természetesen nem szívesen mond le az egyes, neki kedves tárgyak birtokáról, az ő személyi előnyeiről és kényelméről; azonban ha szívéhez szólunk s ha iránta jósággal viseltetünk, akkor kezdetben bár vonakodva, de később már minden nagyobb belső küzdelem nélkül áldozatot fog hozni a mások érdekeiért, olykor az önön maga érdekei rovására.

Fontos nevelési feladat továbbá, hogy a gyermek szokjék hozzá a lemondáshoz sok olyan dologról, a mihez neki joga volna, de a melynek kizárólagos élvezete a jószívűség és méltányosság elveivel össze nem egyeztethető. A lemondani tudás mindenesetre bizonyos értelmi fejlettséget és a kedélynek gyöngédségét tételezi föl. Ezen okból föl kell világosítani a gyermeket a felől, hogy a ki csak a saját jogaira van figyelemmel, de embertársai szenvedésein s nyomorán enyhíteni nem törekszik — bár sokszor a jogok feláldozásával is: az még korántsem jó ember. Az

értelmi belátásra vezetés mellett aztán meg kell nyernünk a növendék szívét, azaz olyan emotiókat kell a kedélyvilágban létesítenünk, hogy általuk ösztönöztetve a gyermek önként, lelke sugallatát követve akarjon résztvevő lenni. Vigyázzunk azonban, nehogy azt kivánjuk a gyermektől, hogy a mások javára olyan dolgokról mondjon le, a melyeknek élvezése az ő életszükségletéből folyik, minők pld. az ebéd, ital, ruházat, mozgás stb.

Rousseau, a ki mindenben a paradoxonokat hajhászsza, azt mondja, hogy elégedjünk meg, ha a gyermek a *negativ* erényeket gyakorolja, azaz ha másokkal szemben rosszat tenni nem akar. Szerinte a legszebb erények mind negativ jelleműek, de épen azért, mert önmegtagadással járnak, nehezen is valósíthatók meg. Rousseau állítása azonban a dolognak csupán az egyik oldalát tárja fel; mert ámbátor már nagy érdem az is, ha valaki rosszat cselekedni nem szándékozik, de ebből még korántsem következik, hogy azért a jót is cselekedje. Igy a gyermeknél is bizonyára kezdetben dicséretes tulajdonságnak tarthatjuk, ha a gonosz tettektől visszatartja magát, ha nem hibázik, ha szülőinek, tanítóinak szomorúságot nem okoz, ha nem veri kisebb testvéreit s nem gyötri az állatokat, ha nem bántalmazza játszótársait stb., azonban mindez még alig vezetne a jóakarat *tényleges* követésére. A nevelő kétségkívül figyelmre fogja méltatni a fennebb említett negativ erényeket és arra fog törekedni, hogy a gyermekben a durva lelkületet s a szívtelen hajlamokat megtörje, hogy az aljas beszédmódnak, gúnyolódásnak elejét vegye s hogy a mások kinevetését megakadályozza — ha szükséges — még szigorúbb eszközökkel is; de számot fog vetni továbbá azzal, hogy ő neki növendekét a jószívűség erényének önkéntes, *tettleges* gyakorlására is képesítenie kell.

A nevelő értesse meg a gyermekkel, hogy a mások boldogulása egyuttal a miénk is. Az életben kölcsönös jóakaratra van mindnyájunknak szüksége; e nélkül nem lehet el se a szegény, se a gazdag. A leginkább igénytelenebb, legalacsonyabb állású ember is tehet nekünk valamelyes viszontszolgálatot, mert a mit a mese a hálóba került oroszlánról elmond, az vajmi gyakran megtörténhetik az emberekkel is. A nevelő figyelmeztesse növendékeit, hogy a ki csak önön boldogulását tekinti főczélnak, az nem számithat embertársai jóindulatára.

Az a kérdés merül fel már most, hogy a fennebbi elvek megértését mi módon lehetséges eszközölnünk? Felelet: legcélszerűbben az életből vett események elmondásával, az egyes, erkölcsi irányú olvasmányok tárgyalásával és a fegyelem okos gyakorlásával. A mi különösen ezen utóbbit illeti, valóban itt igen sok eset adhatja elő magát, hogy a testeknek ter-

mészetes következményeire alapított büntetés és jutalmazás alkalomszerűleg felhasználtassék a végből, hogy általuk a gyermekek belátásra jussanak a helyes és helytelen tettek eredményeire nézve és hogy motivumokat nyerjenek a jó cselekedetek követésére és a hibáktól való visszatartózkodásra.

A növendékeket aztán rá kell vezetni a jóakaratnak *észszerű gyakorlására*. A nemesszívüség soha sem nélkülözheti a meggondoltságot; innen van, hogy a helytelenül alkalmazott jótevés tulajdonképen — nem jótevés. Először tisztába kell jönnünk, hogy ki érdemes a mi jóindulatunkra, mert e nélkül akárhányszor megtörténhetnék, hogy érdemteleneket részesítenénk segedelemben és számtalanszor előfordulhatna, hogy mások visszaélnének a mi jóságunkkal. Épen ezért értessük meg a gyermekekkel, hogy csak ott legyenek adakozók, a hol a könyörület valóban szükséges, és tartsák fenn a segélyforrást azoknak a számára, a kik a jószívüségre igazán rá vannak szorulva, mert máskülönben a méltatlanúl könyörületben részesített embereknek alkalmat adhatnának a könnyelmű életmód folytatására és a henyélésre.

A jóindulatnak ki kell terjednie úgy az emberekre, mint az állatokra. Tehát nem elég, ha csak saját felebarátaink iránt vagyunk résztvevők, hanem kiméletben, jóakaratban kell részesítenünk az állatvilágot is. Tapasztalati tény, hogy némely gyermek kedvét találja abban, ha az állatokat kínozhatja. Nem mondjuk, hogy ez a hiba meggondoltságból ered, mert tudjuk, hogy a legtöbb esetben a gyermeki szeszélyre, olykor a megszokásra vihető vissza. Az ok azonban itt kevésbbé lényeges, mint az okozat; a fődolog mindenesetre abban áll, hogy a hiba megakadályoztassék. Ezért sem a szülők, sem a tanítók nem nézhetik közönyös szemmel, ha a gyermek az ártatlan madarak fészkét leszedi, a tojásokat zsebre rakja, ha a házi állatokat csupa kedvtelésből gyötri és a rovarok szárnyát letépdesi stb. Nem, mert az ilyen cselekedetek mind kiinduló pontjaivá válhatnak a kegyetlenkedés megszokásának és alkalmat nyújthatnak arra, hogy a rosszindulat a gyermek lelkében meghonosodjék. Elmondhatjuk, hogy a ki kis korában az állatokat nem kiméli, az később, nagy korában nem fogja kímélni felebarátját sem!

A jótettek gyakorlására vonatkozólag is igaz az, a mit a franczia közmondás az étvágyról mond, t. i., hogy evés közben szokott megjönni (En mangeant vient l'appétit). Ezért a gyermek számára tért kell nyújtanunk, hogy jót tehessen, mert az ezzel összeköttetésben fellépő örömérzet mintegy sarkalni fogja őt, hogy újból és újból élvezze a nemes cselekedetek gyönyörét. Kár volna ezért fel nem használnunk nevelési mo-

tivumúl azt az önelégültséget, a mely a jótevést szokta kisérni. A jóindulat gyakorlását korán kedvessé kell tennünk a gyermek előtt; a hol nekünk kellene valakin segítenünk, ott adjuk át a mi segélyünket növendékünk kezébe, hogy ő maga legyen a jótettek közvetítője. Ezt az eljárást már a kis gyermekekkel megkezdhetjük, mert jóllehet, hogy ők még kevésbbé tudják, hogy mi a szegénység és mi az alamizsna (ezt csak később tapasztalásból ismervén meg), de azért mi nem várhatjuk be azt az időt, midőn a másokon könyörülés szükséges voltáról fogalmat szereztek, és így elő kell készítenünk őket — a mi közvetétesünkkel — a jótettek gyakorlására. Eként majd ha növendékeink esze megjön, nem lesz nekik nehéz, hogy önelhatározásukból, szívük sugalatából jóindulatuak legyenek.

A szülők olyankor-olyankor vigyék el gyermekeiket a nyomor tanyájára és ismertessék meg velük az emberek szenvedéseit. Az iskolában pedig a módosabb családok gyermekei is legyenek jelen, midőn a szegény tanulók karácsonyi ajándékát kiosztogatják. A tanító hasson szeliden a a gazdagabb növendékekre, hogy ők is járuljanak valamivel hozzá a szegény tanulótársak fölsegéléséhez.

Az iskola különösen igen alkalmas hely nemcsak arra, hogy a tanulók között az egészséges közszellem életet nyerjen, hanem arra is, hogy a kölcsönös barátkozás és jóindulat mindnyájuk keblében kifejlődhessék. A jól vezetett iskolában lassanként elenyészik az egyeseknél odahaza szokásszerűvé lett arisokratikus világnézet és bizonyos jótékony demokratikus irány jut uralomra. Sajnos, hogy olykor épen maga a tanító ad rossz példát, hogy ez az egész osztályt egybeolvasztó irány ki, ne fejlődhessék, mert feltünőleg különbséget akar tenni az urak és nem urak gyermekei között, s a míg amazokat kedvezményekben és elnézésben részesíti, addig emezekkel jóval szigorubban bánik. Tudok rá eseteket, hogy a tanító az úrfiakat a tanszobában is »magázta«, holott a parasztok és iparosok fiait csak per Jancsi, Ferkó, Gyurka megszólításban részesítette, nem is szólva azokról az ékes epithetonokról, melyeket olykor ezekhez a nevekhez csatolt.

Régi nevelési szabály, hogy az iskolában jognak és kötelességnek, jóindulatnak és méltányosságnak kell uralkodnia és hogy ezekben a szegénynek és a gazdagnak gyermeke egyformán részesítendő. Az iskola feladata, hogy a szülői házban megszokott félszegséget kiirtsa; ott kell a növendékeknek rájönni arra, hogy a másokkal való együttélés és érintkezés az egyéni kénynek sok feláldozásával jár. Az iskola az a hely, hol a gyermek számára sokkal több alkalom kinálkozik, mint a szülői házban arra, hogy a lélekben az önérzet és a becsületérzés csirái kifejlődhesse-

nek. A legtöbb növendék nagyra veszi, ha őt a többiek becsülik s épen ezért rajta van, hogy a tanulótársak rokonszenvét megnyerje, a mit megint csak az irányukban tanusított jóindulattal, szívességgel és igazságos bánásmóddal érhet el. De különösen az iskola az, a mely a separatismusnak hatalmas gátat vet és a tanulót önkénytelenül hozzászoktatja a másokhoz való alkalmazkodáshoz. A családi kör ugyanis vajmi gyakran, akarva nem akarva, táplálékot ad a gyermek nagyzásának, és akárhányszor tapasztalhatjuk, hogy a szülők nemhogy orvosolnák ővéik ebbeli hibáit, de sőt épen elősegítik a bajt. Azonban az olyan iskolában, a hol a közszellemet jóság, szeretet hatja át, csakhamar észre fogja venni az odahaza másoktól elzárkózva élt növendék, hogy ő csak *egy tagja* a társaságnak és mint ilyennek alkalmazkodnia kell az összeség érdekeihez s nézeteihez. Számos, a családi tűzhely mellett megszokott hiba így magától megszünik a tanulók társas érintkezése folytán és sok, a gyermekek lelkében eddig szunnyadó nemesebb érzelem fölébred és erőre vergődik.

(Kun-Félegyháza.) **Zajzon Dénes.**

Az iskolai növendékek erkölcsi magaviseletének helyes megbírálása.

Paedadogiai értekezés. Irta és az országos magyar izr. tanítóegyesület májusi gyülésén előadta: *Lederer Ábrahám.*

I. A megbírálás czélja.

a) Ha a tanító növendékeit erkölcsüket illetőleg igazságtalanúl ítéli meg, ez által árt a tanulók erkölcsi kiképzésének, sőt elég gyakran moralis gyilkosságot követ el. Szeretteink halála napján meg szoktuk látogatni sírjukat is. Nos tehát, ájtatos hallgatóim, sok iskolai értesítő ilyen sír gyanánt tekinthető, mert azokban sokszor olyan tanulók neveit találhatjuk, a kik tanítójuknak részint igen enyhe, részint túlszigorú itélete következtében erkölcsileg el lettek temetve. Erre vonatkozólag *Benecke* az ő neveléstani művében a következő megjegyzést teszi: »Tegyük fel, a mint az nagyon gyakran történik, hogy a nevelő a növendék figyelmetlensége által sértve érzi magát. Ennek következtében a növendéket már ezen oknál fogva is bűnösnek tartja, és úgy bánik vele, mint oly emberrel, a kinek nincs semmi érzéke a tudomány és magasabb eszmék iránt és a kiből soha se lesz valami becsületes. A növendék ezen eljárást talán nemes önérzetből igazságtalanságnak tekinti. A tanulástól kezd undorodni, a mit a tanító rosszakaratnak tart; és midőn ily módon újabb és újabb

súrlódások származnak tanító és tanítvány között, a növendék magaviselete is bensőleg rossz fordulatot vesz. Most már daczból nem figyel, a büntetések mindig szigoruabbak lesznek, és midőn a nevelő iránti idegenkedés és ellentét mindig fokozódik, a növendék utoljára valóban gonosz indulatu lesz «

b) Ha ellenben a tanító növendékeit, erkölcsi magaviseletüket illetőleg, helyesen ítéli meg, ez által jó magaviseletre serkenti őket, úgy hogy bennök az erkölcsös szokások második természetükké válnak. Az erkölcsökre való szoktatás az iskola legfontosabb feladatai közé tartozik, főképen a jelen korszakában a socialis reformoknak. — Jaj azon iskolának, mely növendékeinek erkölcsi kiképzését elhanyagolja. A tudományok és ismeretek úgy az egyes embernek, mint az egész társadalomnak csak kárára vannak, ha azok nem járnak erkölcsöséggel és emberszeretettel karöltve.

c) Ha a tanító növendékeit erkölcsi magaviselet szempontjából gyakran megítéli, ez által rászoktatja őket, hogy önmagukat figyeljék meg, hogy úgy saját, mint tanulótársaik cselekedetét megítéljék; ez által fejleszti az önismeretet, fölkelti és nemesíti a gyermekben a becsületérzetet és lelkiismeretet. És az éber lelkiismeret a legjobb eszköz az önnevelésés öntökéletesedésre; mert ez igen gyakran visszatartja a gyermeket a gonosztól, még akkor is, ha nincsen közvetlenül szülői vagy tanítói felügyelet alatt.

d) Ha a tanító hozzászokik tanítványait erkölcsi magaviseletük tekintetében helyesen megbírálni, úgy iparkodik egyszersmind önmagát művelni; ez által gyarapítja psychologiai ismereteit; ez által sokkal könnyebben sikerül neki jó iskolai fegyelmet fentartani és végűl növendékeinek értelmi előmenetelét elő fogja mozdítani.

e) A megbírálás által a szülők jobban tanulják megismerni gyermekeiket és alkalmuk van e szerint gyermekeiknek hibáit javítani. A szülői szeretet némelykor vak gyermekeinek hibái iránt; a tanító itélete ezeket helyes útra vezeti, szemeiket kinyítja

Ez által a szülők serkentve érzik magukat gyermekeik hajlamait, cselekedeteit, beszédjét otthon megfigyelni és az ennek alapján szerzett tapasztalatokat egy erre a czélra szerkesztett házi naplóba följegyezni.

A mint láttuk, a tanulók erkölcsi magaviseletének megitélése kiváló fontosságú. A megitélés *czélját* ismerjük már; de nem elég tudnunk, *miért* kell a gyermekek erkölcsi magaviseletét bírálni és megitélni, hanem még más 3 kérdéssel is tisztában kell lennünk, t. i. *kit*, *mit* és *hogyan* biráljunk?

II. Kit kell birálni?

A tanítónak feladata gyermekek fölött itéletet mondani; iskolás gyermekek pedig még nem tökéletes, hanem csak fejlődésben levő emberi lények. Az újszülött gyermek bizonyos testi, szellemi és erkölcsi alaptehetségekkel jön a világra, a melyből nem jósolhatjuk meg, vajjon jó vagy rossz ember lesz-e. ..... Ezen alaptehetségekhez tartozik: az önfentartási ösztön, az önzési ösztön, mely az emberek legnagyobb részénél a rossz magaviseletnek forrása szokott lenni; és e tekintetben nagyon helyesen mondja a szentirás:

»Az ember szívének ösztönei már kezdettől fogva gonoszak.« Sok bűnösnél ki lehet mutatni, hogy családjuk több tagja hasonló rossz tulajdonságokkal volt terhelve, hogy ezek közül egynéhányan talán bitóra is kerültek, hogy gonosz vágyaikat, hajlamaikat a szülőktől örökölték. De ha a gyermek az iskolába lép, a környezetben látott példa és a részesült nevelés által a veleszületett alaptehetségek már bizonyos irányt vesznek fel. Vágyai, kivánságai, törekvései, mozgásai, beszédje, cselekvései az éppen most említett két tényezőnek, t. i. az öröklésnek és nevelésnek eredményei. Ehhez jön még a gyermeknek fiatal kora, melynél fogva megfontolás-, szilárd jellem-, öngondolkodás-, öntudatos tettről még nem lehet szó. Sok kitünő jellemet mutathat a világtörténelem, a melyek gyermekkorukban épen magaviseletük által adtak okot az elégedetlenségre, mint pl. hogy többet ne emlitsek: Rousseau, Schiller, Petőfi stb. Egy 6—10 éves gyermek még mindig egoista, még mindig szereti azt tenni, a mi neki pillanatnyi kedvet okoz. Más emberek iránti szeretet érzelmei, vagyis altruistikai ösztönei még gyengék, s éppen a nevelésnek a feladata az egoistikai ösztönöket példa, szoktatás, oktatás által fékezni és altruistikai ösztönöket fölkelteni és nemesíteni. A gyermek pajkos, daczos, vad, udvariatlan, figyelmetlen, hanyag, verekedő, mert ez neki örömet okoz és ennek rossz következményeit még nem látja be, mivel benső ingereit követi, a nélkül, hogy a reflexió őt visszatartaná. A nevelésnek feladata, erkölcsnemesítő gyakorlatok és ethikai gondolatkör létesítése által a gyermeket erkölcsös emberré, nemes jellemmé nevelni. Nagyon szépen mondja Hartmann Ede »Das sittliche Bewusstsein« cz. művében:

»Miként az ember mezítlenül és segítségre szorúlva tétetett ki a földre, hogy előbb mindent munkával szerezzen meg magának, úgy szerezzük meg magunknak szintén munka árán erkölcsi tulajdonunkat, hogy azután biztossággal uralkodhassunk fölötte és hogy valóságban sajátunknak nevezhessük. Ezt ajándékul kaptuk, mint a termékeny talajt, a mely mindennapi táplálékunkat adja, de hozzá hasonlóan azt is szántani, boro-

nálni és bevetni kell, ha azt akarjuk, hogy vadalma és áfonya helyett nemes gyümölcsöt és buzát teremjen.«

Ámde a gyermekek, ha az iskolába kerülnek, már nem a természet hamisítatlan gyermekei, hanem már a példa, a szokás behatása alatt nőttek fel, tehát ők már a kulturának terményei, és ezen szempontból a gyermeket két főcsoportra oszthatjuk, u. m. *sikerült* és *nem sikerült, elfajult* gyermekekre. Az utóbbiakra kell az iskolának a legtöbb figyelmet fordítani. Igen kevés helység rendelkezik azon eszközökkel, hogy a gyenge tehetségüek számára kisegítő osztályokat, az erkölcsileg elhanyagoltak részére pedig javító- és szeretetházakat állítsanak fel és tarthassanak fenn. Azért is a tanítónak szent kötelessége főképen ezen gyermekeknek magaviseletére, beszédjükre, hajlamaikra különös figyelmet fordítani és minden cselekedeteiket megbírálni.

(Folytatása következik.)

TÁRCZA.

Emlékezés Stauffer Adolfra.*)

(A „Budai Tanítóegyletben“ felolvasta *Trájtler Károly* fővárosi igazgató-tanító.)

Másfél éve immár, hogy a Budai Tanítóegylet alapítója, sok éven át buzgó elnöke s utóbb tiszteletbeli tagja: *Stauffer Adolf* budavári elemi isk. igazgató szíve megszünt dobogni. Munkás életének 56. évében ragadta el tőlünk a halál e jeles férfiut, kinek szellemi akaratereje még a roncsolt testben is képes volt példás szellemi munkásságot kifejteni.

A Budai Tanítóegylet korosabb tagjai a mindannyiunk által szeretett és tisztelt pályatársra igaz lelkesedéssel gondolnak vissza. Az iskolaügy terén szerzett gazdag tapasztalai, mély paedagogiai ismeretei, kiváló szakképzettsége örök mintaképül szolgálhatnak törekvő tanítóknak. Mi, a kik őt életében megismerhettük s működésének közvetetlen megfigyelői voltunk: fájó szívvel nélkülözzük őt körünkben, a ki gazdag tapasztalatainak tárházából oly szívesen szolgált nekünk s támogatott nehéz hivatásunkban s a ki ideális lelkesedésével annyiszor lángra lobbantotta aluszékonyságra hajlékony tetterőnket. Hogy mije volt ő egyesületünknek, arról tanuságot

*) E minden tekintetben tanulságos „Emlékbeszédet“, melynek minden sora egy-egy nevelési elvet tár fel, melegen ajánljuk t. olvasóink becses figyelmébe.

Szerkesztő.

tesznek amaz emléklapok, melyeket egyletünk 10 évi fennállásának emlékünnepe alkalmával 1879. évben kiadott.

Jelen előadásomnak czélja, hogy korán elhúnyt kedves kartársunknak emlékezetét körünkben megújítsam.

Stauffer Adolf nem tartozik azok közé, kiket magas alapra szükséges állítanunk, hogy tiszteltessenek. Nála, minél közelebb marad hozzánk, minél inkább behatolunk szellemi lényébe: annál inkább érezzük veszteségünk súlyát s ez okból életének külső körülményeire vonatkozólag csak rövidebb előadásra szorítkozom.

Stauffer Adolf 1832. évi január hó 31-én Alsó-Ausztriában, Gross-Gerungs nevű községben, született, a hol atyja, Stauffer Jakab 45 éven át működött mint kántortanító. Alkalmam volt bepillanthatni atyja irományaiba is, melyek között számos oklevél arról tett tanuságot, hogy a tanítás terén elért dicséretes eredmények a »kitünő tanító« hirét hozták meg számára, mely okból előljárói elismerést, elismerésre halmoztak. A tanítói hivatás iránt érzett szeretetet Stauffer Adolf tehát már atyjától örökölte; nemkülönben azt az akaraterőt is, mely szellemi fejlődésének egészséges irányba való terelését megkönnyítette.

Szülei gondos nevelében részesítették; az atya szigorú elvei alkalmazásában következetes volt s e következetesség átplántálódott a különben érzékeny kedélyű Staufferra is, ki ez által eléggé megedződött az élet viszontagságaival való küzdelemre. E gondos nevelésnek köszönhette Stauffer azt a szívós kitartó erőt, mely őt nemes czélok elérésénél vezérelte s a melynek köszönhette ama hervadhatatlan babérokat is, a miket hivatásának lelkes teljesítése közben aratott.

Stauffer 11 éves koráig maradt az atyai házban. Tanulmányait előbb Kremsben, majd Szt.-Pöltenben végezte. Láttam iskolai bizonyítványait, tele kitünő osztályzatokkal. A tanítóképezdét is utóbb említett helyen látogatta s tanitói oklevele szintén kitünő eredményről tesz tanúságot.

A tanítóképezdét 1849-ben elvégezvén, egy évig mint segédtanító atyja mellett működött. Innen került Hainburgba mint altanító és segédkántor, a hol 4 évig volt alkalmazásban. 1854. okt. 1-én Bécsbe került. Itt egy évig tanítóskodott a IV-ik viedeni polgári iskolánál. Bécsi tartózkodását felhasználta arra, hogy az ottani műegyetembe mint rendkívüli hallgató magát beiratta. Itt azután 1 éven át igen szorgalmasan látogatta a mennyiségtani, természetrajzi, természettani, rajz- és irálytani előadásokat.

1856. évi február 20-án nevezték ki Budára. Első állomása a Szt. Annai, jelenleg Medve-u. elemi iskola volt, a hol két és fél évig tanított

a 4. osztályban s e mellett a vizivárosi plebánia-templomban a kántori teendőkben is segédkezett. Fizetése ez időben 300 frt volt, a mihez szállásPénz fejében havi 3 frt. és még fapénz czímén évi 15 frt. is járult.

Az absolutistikus korszakban, ős Budán, Magyarország fővárosában is csak német tannyelvű elemi iskolák voltak: Stauffernek, mint osztrák-németnek, nyelvi tekintetben akadályokkal tehát nem kellett megkűzdenie. De mintha érezte volna egy jobb korszaknak eljövetelét s a hajnal pirkadását is előre látta volna; de meg azért is, mert második hazáját oly gyorsan megszerette: nagy erélylyel, fáradhatatlan szorgalommal és dicsérendő türelemmel fogott a magyar nyelv tanulásához. Minthogy azonban grammatikai tanulmányai nem vezették elég gyorsan a czélhoz, sokkal gyökeresebb módhoz folyamodott. Nagy szünideit használta fel arra, hogy alföldi magyar városokban a közvetetlen érintkezés útján sajátítsa el a nyelvet, melyhez annyira vonzódott. S e czélt így el is érte.

Két és félévi altanítóskodása után Stauffer 1858. évi okt. 17-én a Budavári elemi leányiskola főtanítójává neveztetett ki, mely állásába 3 hétre kineveztetése után ünnepélyesen beiktattatott. Fizetése ez időben 630 frt volt; lakásbér czímén pedig 105 frt.

1860. máj. 12-én nőül vette Fessler Emiliát, egy bregenzi építész leányát. Első nejétől 3 gyermeke lett, kik közűl azonban csak Elma leánya él, jelenleg a beszterczebányai felsőbb leányiskola tanítónője. Két gyermekét, valamint nejét is, kivel csak 5 évig élhetett boldog házasságban, korán elvesztette. Második neje, szül. Endrey Ilka, a kivel 1870. évi jan. 8-án kelt egybe, férjét hosszú betegségében egészen az 1887. évi május hó 5-én bekövetkezett elhunytáig, odaadással és hűséggel ápolta.

Stauffer egész lényében tanító volt. Nem egyszerű napszámosa, de valódi apostola volt hivatásának Jellemének alapvonása a szeretet. Szerette hivatását, szerette tanulóit, szerette kartársait. Az ő társaságában csak tanulni lehetett. Biztos itélete imponáló hatást gyakorolt reánk; paedagogiai nagy műveltségét tiszteltük; s mert tanácsai, nézetei mindig gyakorlati alappal bírtak, ismeretei közvetetlenséggel hatottak, annyival is inkább, mert mindig érdekesen tudott beszélni. Stauffer nem volt ugyan nagyszabású peedagogiai iró; de a miről írt, tette ezt oly módon, mely őt az irói pályára is határozattan praedestinálta volna. Iratai rendelkezésemre bocsáttattak; ezekből ifjúkori benyomásait, jegyzeteit, birálatait, tanügyi értekezéseit s különösen Elma leányához írt leveleit szerencsés voltam olvashatni; mondhatom, nemcsak nagy lelki élvezetet szereztek ezek nekem, de egyuttal feltárták előttem Stauffer ideális lényét is.

Paedagogiai dolgozatai kivétel nélkül kis mesterművek. Alapos tárgyismeret, gondos részletezés, ügyes tárgycsoportosítás, áttetsző világosság és mindenekfölött éles itélő tehetsége: e tulajdonságok jellemezték értekezéseit. Nem csodálhatjuk tehát, ha előljárói benne a kitünő képzettségű tanítót nemcsak elismerték és dicsérték de meg is jutalmazták. Jó híre a kormány figyelmét is magára vonta. 1864. máj. 25-én megbízta őt a »Lesebuch f. d. oberer Klassen der izr Schuhlen, von Dr. J. Fischer« munka megbirálásával. Ugyanez évben bizatott reá a német szövegű összes elemi iskolai olvasó- és számoló- könyveknek nyelvtani szempontból történendő áttekintése és kijavítása. A reá következő évben ő rendezte az ABC. u. Lesebuch, valamint a II. Sprach u. Lesebuch- czímű tankönyveket sajtó alá. Ugyancsak kormányszéki megbízás folytán rendezte sajtó alá az izr iskolák számára írt elemi iskolai olvasó- és számoló- könyvek ujabb kiadásást, Ugyanekkor vizsgálta át s tett rajtuk több változtatást a katholikus elemi iskolák III. és IV. osztályai számára írt olvasó- és számoló- könyveken. Majd azzal is megbízták, hogy a IV. olvasókönyvet, $15^1/_2$ lapra terjedő hazai történelmi olvasmányokkal bővítse, mely feladatnnak ő nagy lelkiismerettel meg is felelt. Ugyan ő dolgozta és szintén kormányszéki megbízás folytán az elemi iskolai fegyelmi szabályokat, az elemi iskolai rendtartási törvényeket; átvizsgálta és korszerűbben kiegészítette az ABC és olvasó falitáblákat. Ő fordította le az alkotmányos idő első olvasókönyvének magyar kiadása bővítéseit is német nyelvre.

Ilynemü hasznoz tevékenységét a magas kormány a többi között azzal is jutalmazta, hogy Stauffert államköltségen külföldi tanulmányútra küldötte; később pedig a bécsi világkiállításra is kormány- költséggel utazhatott. Az itt szerzett tapasztalataitól ép oly terjedelmes, mint alapos jelentést írt.

Mély meghatottság fogott el azonban akkor, midőn leányához írt leveleit voltam szerencsés olvashatni. Az ész, a szív és a kedély eme nyilatkozatai mélyebbre ható emléket őríznek meg e levelek irójának, mint tehetné ezt bármíly szép emlékrajz s így az én igénytelen előadásom is.

Stauffer leveleiben különösen 3 dolog tükröződik vissza. A természet szeretete, az emberiség ismerete lélektani oldaláról és saját kedves egyénisége. Soha ilyen leveleket, melyekben az emberi érzelmek oly őszintén nyilatkoznak, még nem olvastam. Ő e levelekben nemcsak hű tanácsosa, de igazi nevelője leányának a szó valódi és legnemesebb értelmében; mert saját érzelmeinek lángjával világított be leánya szívébe, kedélyébe s hatott ez által közvetetlenül is egész gondolatkörére. Ő tisztán látta a

természetet, igazán tudott érezni, mélyen és megfontolva gondolkozni. Megtanította leányát arra, hogy mindenkitől és mindentől lehet és kell is tanulnia. A nagy költőktől ép úgy, mint a hangyától; a vihartól, mint a sima, csendes tengertől. Elhúnyt kedves kartársunk nemes szellemének e levelek örök emléket biztosítanak.

(Folytatása következik.)

Egyesületi élet.

I.

A „brassómegyei hiv. tanítótestület“ „központi választmányá“-nak ülése.

A beállott új tenévben első ülését e választmány folyó október hó 10-én a brassó-belvárosi áll. fiuiskola helyiségében tartotta meg, a tagok élénk érdeklődése mellett.

Megnyítás alkalmával elnök fájdalmas szívvel jelenti, két kartárs: *Jakab János* zajzoni községi-, és *Székely Antal* tatrangi áll. iskolai tanítók elhalálozását, melyre az ülés a veszteség feletti részvétének jegyzőkönyvben ad kifejezést. Majd tudatja a választmánynyal, hogy a magas közoktatásügyi kormány intézkedése folytán testületünk érdemes alelnöke, egyik legmunkásabb és tehetségesebb tagja, *Killyéni Endre* Fiumeba helyeztetvén át, soraink gyérülnek. A választmány a távozás fölött mély *sajnálatának*, a szorgalommal s igazi lelkesedéssel végzett testületi ténykedésért *elismerésének* jegyzőkönyvileg ad kifejezést s távozót ezen **elöléptetése alkalmából** szívélyesen üdvözli.

Ezután a titkár a mult ülés határozatainak végrehajtására vonatkozó elnökségi jelentéseket teszi meg, ezek között jelentvén, hogy a pályanyertes *„Lánymező“* czímű dal a beérkezett jelentések szerint megyénk 8 iskolájában nem taníttatott, minek folytán a gyülés egyhangulag kimondotta, hogy ezen iskolák igazgatói a *választmányi intézkedések szigorú betartására* az elnökség által felhívassanak.

Örömmel vette tudomásul a választmány a IV. egyetemes tanítógyülés egyes tételeire vonatkozó s az e czélból kiküldött bizottságnak annak idején készített s a központba beküldött dolgozatokat, valamint azt is, hogy néhai kartársunk *Nagy Gyula* áll. tanító egyik árvája az *országos tanítói árvaházba* fölvétetett, az özvegy pedig az *Eötvös-alapból* 50 frtnyi segélyt nyert.

Az érkezett átiratok előterjesztése rendjén a pályázatok eredménye is bejelentetett, mely szerint a zenei pályakérdésre 5, a nyelvtanira 2

pályamunka érkezett be s előbbiek megbírálására nsgos *Bartalus István*, utóbbiakéra nsgos *Koós Ferencz* úr elnöklete alatt Barabás Sándor és Végh Mátyás kérettek fel. — Egyidejüleg bejelenletett, hogy a *csángó népdalok lekottázására* vonatkozó korábbi vál. határozat is szép eredményre vezetett, a mennyiben *Kovács Mihály* megbizott kartársunk 12 csángó dalt szedett össze s terjesztett be az elnökséghez. A megkivántató birálat végrehajtásával *Kövér Lázár, Nagy Ferencz* és *Papp János* személyéből álló bizottság küldetett ki.

A *„segélyező egyesületi“* alapszabály — tervezet — az e czélból kiküldött bizottság végleges szövegezésében — terjesztetvén elő, azt a választmány egészben magáévá tette s mint ilyent a közgyülés elé terjesztendőnek határozta.

Az évi közgyülés idejéül november 7. és 8 ik napja, helyéül pedig Brassó tüzetett ki, megbízatván az elnökség, hogy a tárgysorozatot az alapszabályok és ügyrend értelmében összeállítsa s a meghívást eszközölje.

Az *árvaházi alapítvány* rendezésére vonatkozó javaslat előadására Józsa Mihály titkár kéretvén föl, elnök a gyülést bezárta. *Referens.*

II.

Meghívás.

A **„Brassómegyei Hivatalos Tanítótestület“** ez idei rendes közgyülését folyó évi november hó 7-én és 8 án, Brassóban az áll. *kereskedelmi akademia* nagy termében fogja megtartani, melyre a tanítótestület rendes, tiszteletbeli és pártoló tagjait, valamint a nevelés-oktatás ügye iránt érdeklődőket hazafias tisztelettel meghívjuk.

Tárgysorozat:

November 7-én d. e. 8—10 óráig:

a központi igazgató választmány ülése a belvárosi áll. elemi fiuiskola helyiségében.

November 7-én d. e. 10 órakor:

1. Elnöki megnyitó beszéd.
2. A mult közgyülés jegyzőkönyvének felolvasása.
3. *Titkári jelentés* a testület évi működéséről, felolvassa *Józsa Mihály* tanító-testületi titkár.
4. *„Madách iröi jelleme.“* Felolvassa Dr. Kőrösy György r. kath. főgymn. tanár.

5. A *„segélyező egyesület* alapszabály-tervezetének tárgyalása. Előadja a titkár.

6. *Bizottságok kiküldése:* a) a könyv- és irattár-, b) a testületi pénztár-, c) a *Csere-*, *Rab-*, *Molnár V.* és *Csia*-alapok megvizsgálására.

November 7-én d. u. 3 órakor:

7. Emlékbeszédek: a) *Erhardt Teréz* volt tatrangi áll. isk. tanítónő fölött: tartja *Biró Vincze* zajzoni ig. tanító; b) *Nagy Gyula* volt türkösi áll. isk. tanító fölött: tartja *Bartha Károly* tatrangi ig. tanító.

8. *Az elemi iskolai irásbeli feladványok jelentőségéről, tekintve azoknak nevelési oldalát.“* Felolvassa *Szász Károly* r. kath. tanító.

November 8-án d. e. 9 órától:

9. *Az egyes járási körök paedagogiai munkásságáról szóló jelentések*, és pedig:

a) a háromfalusi,

b) a négyfalusi,

c) a krizbai és

d) a brassói vagy központi kör.

10. Az árvaházi alapítvány ügyének rendezésére vonatkozó javaslat előterjesztése. Előadja Józsa Mihály titkár.

11. Az egyes bizottságok jelentései s az ezek alapján szükségesnek mutatkozó intézkedések.

12. A központi választmány által hirdetett pályakérdésekre vonatkozó bírálatok felolvasása, esetleg a jutalomdíjak kiosztása.

13. A kellő időben beadott indítványok tárgyalása.

14. Testületi tisztviselők és a választmányi tagok megválasztása.

Brassó, 1890. október hó 10.

Bede Dániel, elnök. *Józsa Mihály*, titkár.

IRODALOM.

»Magyar közmondások gyüjteménye.« A Franklin-Társulat kiadásában megjelenő »Kis Nemzeti Muzeum« czímű vállalat 49—50. együttes füzete *Almásy János* fővárosi tanítótársunk több mint hatezer közmondást tartalmazó gyűjteményével jelent meg. A kiadó következőleg támogatja a kis mű megjelenését: 1., mert a magyar nyelv geniusa leghatalmasabban a magyar közmondásokban nyilatkozik; 2., mert ezen válogatott közmondásokban a tiszta józan ész, a magyar észjárás, az életbölcsesség és a nevelés elvei a leghívebben tükröződnek vissza; 3, mert ezen köz-

mondásokat az iskola és a közélet érdekében terjeszteni, népszerüsíteni kell; 4., mert hozzá járulnak a nyelv szépítéséhez és tisztításához; 5., mert meg újítják ez eredeti magyar észjárást, a magyar nyelv eredeti szellemével. — Ára a zsebkönyv alakban megjelent vaskos füzetnek 1 frt. Ajánljuk!

*

»**Pápaszem nélkül**« czím alatt egy pár elbeszélést bocsát közre *Ember János* ungvári ig. tanító

»Alakjaimat — így szól az előfizetési felhívás — a tanítói életből szedem. Nem azért teszem ezt, mintha valami aktualis dolog szolgálatába akarnék szegődni, hanem csupán azért, mert a hozzám legközelebb állók között inkább volt alkalmam *pápaszem nélkül* látni az embert. Elbeszéléseim élénk tollal s keresetlen egyszerűséggel festik a tanítói élet örömeit és bánatait, általános emberi jellemvonásokat emelnek ki, melyek természetük szerint a tanítót vagy a megnyugvás, lélekemelő csendes munkásság, családi boldogság kikötőjébe vezetik, vagy pedig a megsemmisülés örvényébe dobják. Az én embereim nem légből kapott figurák, hanem köztünk élő, a földön mozgó egyének, kikben az olvasó ismerősökre talál.«

A könyv tartalma: *Diós Márton öröksége. — Rangosan. — A ki jól nősült. — Sofi, a jeles nyelv mester. — A „Penna“ és a „Poéta“. — Paraszt!-e a paraszt? — A director, — A hol a harangot megfűrösztötték.* — Terjedelme: 10—12 nagy 16-odrét ív. Kiállítása csinos. Ára 60 kr. Megjelen f. é. decz. hó első hetében.

Gyüjtőknek 5 példány után (ha a pénzt előre beküldik, vagy beküldését biztosra igérik) a *6-ikat tiszteletpéldányul adja.*

VEGYESEK.

☛ **Minthogy lapunk megjelenése készpénz kiadásokkal jár, s nekünk ebbeli kötelességeinknek pontosan kell eleget tennünk, tisztelettel kérjük hátralékos t. olvasóinkat szíveskedjenek a folyó 1890-ik évre már esedékessé vált 2, illetve 1 forintnyi díjat hozzánk sürgösen beküldeni.**

Killyéni Endre áll. polgári leányiskolánk kitünő tanitóját, lapunk lelkes munkatársát a nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr a *fiumei* plgári fiuiskolához helyezte át. — Bár az előléptetéshez mi is

őszintén gratulálunk, ugyanakkor osztozkodunk magyar társadalmunk véleményének nyilvánításában, mely szerint *Killyéni* úr távozását sajnálattal veszi tudomásul. — A távozó iránti tiszteletét és elismerését nyilvánította — mint halljuk a helybeli *magyar polgári kör*, az *unitárius leányegyház* elöljárósága, az *E. M. K. E. brassómegyei választmánya, a brassómegyei hiv. tanítótestület* és a *magyar Dalárda* közgyülése, mely utóbbi 9-én fényes búcsú-estélyt, 14-én serenadot rendezett, ma pedig testületileg kisérte ki a vasuti indulóházhoz szeretett és becsült elnökét. — Jól esik lelkünknek, midőn egy-egy tanítótársunkat látjuk így körűlvéve a minden oldalról nyilvánuló szeretettel, becsüléssel, mert az ily tényekben a tanítói osztály tekintélyének erősbödését véljük szemlélhetni. Legyen távozó barátunkkal új pályáján s minden munkáján Isten áldása és segedelme!

Kinevezések. A helybeli áll. polg. leány-, középipar- és alsófokú ipariskoláknál ürességben levő rajztanári állásra *Cholnoky Károly*, — a zajzoni községi (államilag segélyezett) iskolához pedig *Bán Eliz* k. a. t. nevezte ki ujabban a nm. közoktatásügyi miniszter úr.

A tanítói nyugdíjtörvény revisiója tárgyában több napilap híre után mi is közöltük volt, hogy miképen szándékoltatik az megoldatni, de kifejezést adtunk akkor is annak, hogy a hír igaz nem lehet. Föltevésünk helyes volt, mert a közoktatási miniszterium elnöki hivatalától a »Népnevelő-«szerkesztőségéhez érkezett értesítés szerint: »a tanítói nyugdíj alaptőkéi és jövedelmei kizárólag rendeltetésök czéljaira fordíttattak ez ideig s fordíttatnak ezután is s hogy abból soha sem szándékoltatott a 300 frt évi fizetést nem élvező tanítók fizetésének az 1868: 38. t czikkben meghatározott minimális vagy bármily összeg erejéig való kiegészítése.« Kijelenti továbbá az elnöki irat, hogy a javaslat szövegezését a szakértői számítások késleltetik, tehát a kérdés alatti téves information alapuló javaslatot a kormány el sem fogadhatta.

Kellemes meglepetésben részesült okt. 4-én megyénk tanfelügyelője. Ugyanis névünnepe alkalmából a hétfalusi csángók egy szép babérkoszoruval lepték meg, melynek egyik szalagján: *Koós Ferencznek 1890. 4/x*, a másodikon: *a hétfalusi csángók tiszteletük jeléül*, aranyhimzésű felirat volt olvasható.

Állami főreáliskolánkban, elkészülvén teljesen a tornaterem, a rendszeres tornatanítás a jövő hó elsejével kezdetét veszi.

A helybeli állami alsófokú ipariskola vezetésével a gondnokság *Végh Mátyás* polgári iskolai tanítót bízta meg.

Brassó. Alexi könyvnyomdája.